

360a

Zabavna knjižnica

za

slovensko mladino.

Ureja in izdaje

Anton Kosi,

učitelj v Središču.

IX. zvezek.

547
28

IN 9.31

V Ljubljani, 1900.

V založbi izdajateljevi. — Natisnila Katoliška Tiskarna.

8 OKLO number 11. 26. 11. 1948/256

Prezvišenemu milostlj:
Gospodu
D^{or} Michael Napotnik-u
kneru in škofu
lavatiškemu itd. itd.

„Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš.
ako je prav čitaš in razumeš, modrega
učitelja in ljubeznivega prijatelja povsod,
na vseh krajih svojega življenja!“

v ponižni

udanosti

D 356/9

poклонil:

✓ 1948/256

Ant. Gosil
[Signature]

Središče, 14/8 1900.

Pripovedni del in pesmi.

Molitev v gozdu.

Po gozdu hodim svojo pot,
Vse živo, radostno povsod:
Glasé se ptičice raz veje,
Iz trave se cvetice smeje!

Prek kámenja potók šumljá,
Po drevju listje trepetá,
Čebelica, za delo vneta,
Od cveta mi hití do cveta.

A ob obronku sred ravni
Otrók poskočnih mrgolí,
Vriskaže v krogu tam vrté se
Ter iger svojih veselé se.

Solzica stopi mi v okó,
V višnjelo se ozrém nebó;
Iz duše mi molitev vstaja,
Kipi, dviguje se do raja:

„Dobrotni, vsemogočni Bog,
Čuvár Ti bodi teh otrók,
Da bodo vedno dobri, blagi,
Na srečo domovini drági!“

Janko Leban.

Kako je Kobalov Nace lovil vrane.

Povestca.

ima je bila, in debel sneg je pokrival zemljo. Uboge ptičice so stikale okoli človeških bivališč za hrano. Posebno živo je bilo okrog Kobalovega doma, ki je nekoliko bolj na samem tik gozda. Tu so se mešali med kuretino lahkoživi vrabci, priljudne zebe in šegave siničke. Navihane vrane pa so z bližnjih dreves opazovale pisano družbo ter požirale sline. No, kadar ni bilo nobenega človeka blizu, pridružile so se tudi one pernati družbi na dvorišču.

Kobalovega Naceta so ptički neizmerno mikali: najrajši bi bil vse polovil. Delal si je bil že kletko za sinice, a zasačila ga je mati in mu prepovedala loviti uboge sirotke. Učila ga je, da jim naj rajši trosi drobtinic, slabih bučnic i. t. d.

Nace je ubogal, a lovska strast se mu ni dala pomiriti. „Ej, kaj pa, ko bi se lotil vran“, dejal je sam pri sebi, „saj vrane so nam požrle jeseni obilo turščice, in mati sami so bili hudi na nje!“ Šel je k sosedovemu hlapčku in ga naprosil za konjskih žim. Iz teh je spletel močne zanke in

jih privezal na koruzin storž (kocen). Storž je nataknil na dolg drog in naslonil tega ob oreh, na katerem so se najrajši shajale vrane. To je bilo zvečer.

Tisto noč se je Nacetu vedno sanjalo, kako lovi vrane. Poln kurnik jih je že imel. — Na vse zgodaj pa je hitel k orehu, misleč, da najde zaželeni plen.

A čudo, storž je molel prazen med veje! O kaki vrani ni bilo ne sluha ne duha. In ves dopoldan se ni nobena prikazala.

Popoldne pa jih je priletelo nekoliko visoko v zraku. Nace jih je željno pogledoval in upal, da sede zdaj in zdaj katera na oreh, toda samovoljne ptice so letele naprej čez dolino. — Ko se je že mračilo, pa je vendar priletela ena, a ne na oreh, ampak na — bližnjo hruško. Nace je čakal in čakal, da zagleda vrana turščico in zleti v zanke, a zastonj! Ker se ni hotela nikamor ganiti, jo je hotel deček napoditi proti orehu. Tedaj se je pa vrana vzdignila in z glasnim krikom „spat! spat!“ odletela proti gori.

Nace je bil nevoljen, da se je lov prvi dan tako slabo obnesel, a upanja ni izgubil. Vzel je drog s storžem in ga prenesel k — hruški.

Drugo jutro zopet ni bilo nobene vrane. Ko pa je šel Nace devetokrat dopoldne pogledat, so se izprehajale tri po gnojišču. — Zdaj mu je bilo pa to že vendar preveč. „Le čakajte, skoro bomo skupaj!“ je dejal tiho. Šel je po drog, vzel storž in ga nataknil na kratek kol. Zasadil je kol sredi

gnojišča globoko, da bi se ne prevrgel in da bi ga vrana ne odnesla. „No, zdaj boste videle!“ je še šepnil in se ozrl po vranah. — Dve sta sedeli na orehu, tretja pa na hruški.

Ko je Nace črez nekoliko časa pogledal, ni bilo nobene vrane. Jezen se je vrnil v sobo k peči. Ni pa se še dovolj segrel, kar zasliši od zunaj materin krik. Zdirja takoj gologlav na dvorišče in proti gnojišču; mati je stala pri kolu, na katerem je viselo nekaj črnega, pernatega — — — „Vrana!“ zakriči Nace vzradosten. „Le poglej jo!“ odvrne mati huda. — Zdaj je šele Nace opazil, da je visela za zanko najlepša čopka, katero je bila mati njemu darovala in katero je imel tako neizmerno rad! Kakor odrevenel je stal in gledal ubogo kokoš, ki jo je mati reševala iz zanke. Na materino povelje je letel z njo k potoku in ji namočil glavo v vodo.

Iskrica upanja mu je zažarela, a kmalu zopet ugasnila. Čopka se ni več ganila, naj si jo je tako nežno gladil in postavljaj na noge.

Med tem si je bila dobila mati pošteno brezovko, in presneto je padalo po Nacetu. Ravno tedaj je letelo visoko v zraku zopet nekoliko vran in glasno so kričale: „Prav! Prav!“

Nace pa se ni zmenil za „neumne“ vrane in brezovka se mu je zdela kakor dobrodejno olje na skelečo srčno rano. Še desetkrat toliko bi bil rad prenesel, ko bi se le bila dala vzbuditi njegova lepa čopka!

L. Černej.

Zlódejev hlapec.

Ruski spisal *L. Tolstoj*.

V starih časih je živel zelo bogat in neizmerno dober mož. Imel je mnogo hlapcev, ki so vsi hvalili in slavili dobrotljivost in ljubeznivost svojega gospoda in zapovednika. Često so dejali: „Pod božjim solncem ga ni boljšega gospoda od našega; hrani in oblači nas dobro, deli delo po naših močeh, nobenega ne žali in ne zmerja — ni podoben mnogim drugim gospodarjem, ki s svojimi hlapci ravnaajo hujše nego z živino, ki je za krivdo, pa tudi brez vzroka kaznujejo in ne voščijo nobenemu lepe besede. Naš gospod nam želi in tudi stori vse dobro; boljšega življenja bi si ne mogli želei.“

Tako so hvalili hlapci svojega gospoda. Hudirju pa ni bilo všeč, da so hlapci živeli v miru in ljubezni s svojim gospodom, zato se je polastil enega teh hlapcev, ki se je imenoval Aleb; temu je naročil, naj druge hlapce zapelje. In ko so nekoč hlapci zopet hvalili svojega gospoda, povzdigne Aleb svoj glas ter reče: „Tovariši, hvala, katero dajete našemu gospodu, pač ni zaslužena. Saj bi celó hudobec z nami lepo ravnal, ko bi mu storili vse tako po volji, kakor storimo mi svojemu gospodarju. Ali mu ne služimo zvesto? Ali mu ne izpolnimo vsake, še tako neznatne želje?“

Dà, celo njegove misli uganemo. Kako bi torej mogel ravnati z nami slabo! Odjenjajte pa in ne izpolnajte mu vseh njegovih želj, storite mu hudo, in takoj se boste uverili, da vam bode, kakor vsi drugi gospodarji, poplačal hudo s hudim, hujše kakor najbolj hudobni gospodje.“

Drugi hlapci so bili na strani svojega gospoda in so se začeli radi tega z Alebom prepirati in nazadnje so vadjali.

Aleb je prevzel nalogo, da ujezi svojega dobrega gospoda; ako se mu to ne posreči, izgubi svojo praznično obleko, ako pa se mu posreči užaliti svojega gospodarja, morajo mu vsi ostali hlapci dati vsak svojo praznično obleko; vrh tega so morali Alebu obljubiti, da ga bodo branili pred gospodom, ako bi ga hotel ta vkleniti v železje. Aleb je obljubil, takoj drugo jutro izvršiti svoj sklep. Hlapec Aleb je opravljal službo ovčjega čuvaja; nadzoroval je najdražje plemenske ovce.

Ko je prišel drugo jutro gospod s svojimi gosti v ovčji hlev, da jim pokaže svoje najplemenitejše ovce, namignil je hudirjev hlapec svojim tovarišem: „Pazite, takoj ujezim gospodarja.“ Vsi hlapci so se bili zbrali ter so, stoječ pri durih, gledali čez plot. Hudobec pa je splezal na drevo, da vidi od ondod v ovčji hlev, kako mu bode služil njegov hlapec. Gospod je korakal med čredo sem in tje ter razkazoval ovce in jagnjeta; hotel jim je pokazati tudi najboljšega ovna.

„Tudi ostali ovni so lepi“, pravi „toda oni z zavitimi rogovi je najlepši in ne prodal bi ga za nobeno ceno; ljubši mi je nego zenica v mojem očesu.“

Ovce se prestrašijo tujcev ter zbežé prestrašene v stran, da gostom ni bilo mogoče, opazovati najdražjega ovna; v trenutku pa, ko obstoji oven sam, ločen od ostale črede, razpodi hudičev hlapec kakor po naključbi vse ovce — in zopet si ne morejo gostje ogledati najplemenitejšega ovna. Zdaj se oglasi gospod: „Aleb, prijatelj moj, potrudi se vendar, pa mi ulovi previdno krasnega ovna z zavitimi rogovi.“

Ko je gospod izpregovoril te besede, skoči Aleb kakor lev sredi med čredo, zgrabi žlahtnega ovna za volno, potem ga pograbi zelo nerodno za prednjo nogo, vzdigne žival kvišku ter ji zlomi nogo uprav pod kolenom. Navzoči so se prepričali o tem, ko je hlapec prijel ovna za desno nogo: leva je bingala sem ter tje liki bič na bičnjaku.

Gostje in hlapci so prestrašeni zavpili in hudobec na drevesu je bil zelo vesel, videč, kako premeteno ravna hlapec.

Gospodov obraz je otemnel, pobesil je glavo, a rekel ni niti besedice. Tudi gostje in hlapci so molčé čakali, kaj se bode pač sedaj zgodilo. Gospod je še vedno molčal, a naenkrat se zdrzne, povzdigne glavo ter gleda proti nebesom. Gube na njegovem obrazu se izgubé, prijazno-milo vpre

svoje oči v Aleba ter reče: „Tvoj gospod ti je ukazal, da bi me užalil, toda moj Gospod je mogočnejši od tvojega: ti me nisi razžalil, pač pa bom razžalil jaz tvojega gospoda. Vedi torej, Aleb, da te ne bodem kaznoval; ti si hotel biti prost in prostost ti dam tukaj pred vsemi gosti. Pojdi v miru in vzemi s seboj svojo praznično obleko.“

In dobri gospod je šel s svojimi gosti v hišo. Hudobec pa je škripal z zobmi, spustil se z drevesa ter se izgubil v globini. *Ant. Kosi.*

Vse je bilo in je prešlo; vse bode
in bode prešlo.

(Národna).

Bil je v starodavnem času zlatar v Albaniji na nekem polotoku. Imel je sina, ki je bil več očetovemu rokodelstvu. Nekega dne sklene oče narediti s sinom krasno in lepo krono od suhega zlata, katero misli podariti svojemu kralju. Kralju je krona zelo všeč, zato reče staremu zlatarju, ki mu jo je prinesel: „Hvala ti za prelepo darilo; vidim, da si pravi mojster v svojem rokodelstvu. A zdaj ti ukažem, da mi v treh mesecih narediš tak prstan, ki me razveseli v vsaki žalosti in bridkosti, ter me utolaži v prevelikem veselju!“ Ko

kralj to izreče, zazvenči ob vratih sablja enega čuvaja. To je bilo znamenje: ako se kraljevi ukaz ne izvrši, izgubi zlatar svojo glavo.

Žalosten se vrne zlatar domov. Tri dni ni mogel siromak od žalosti niti besedice izpregovoriti. To se njegovemu sinu čudno zdi ter vpraša očeta: „Oče, kaj vam je, da ste tako žalostni in pobiti?“ Oče izpové sinu vse: da je krona kralju zelo ugajala; ali na žalost, za tri mesece želi kralj imeti tak in tak prstan; ako mu ga ne naredi, izgubil bode glavo. Sin, to čuvši, nasmeje se in reče: „A čemu, oče, v treh mesecih; tak prstan je izgotovljen v treh dneh!“

Zdaj se sin poprime dela, da izgotovi prstan, kakršnega si želi kralj. In res, v treh dneh prinese očetu prstan, zavit v lepi skrinjici, rekoč: „Oče, evo vam prstana! Nesite ga kralju, a nikar ga odvijati, odviije naj ga kralj sam!“ — Oče odide v kraljevo palačo, ter oddá kralju skrinjico, v kateri je bil zavit prstan.

Kralj se zelo začudi, da mu je zlatar tako hitro prinesel prstan; odpre skrinjico in začne odmotavati prstan. Prstan je bil zelo preprosto narejen iz zlata, a na njem so bile vrezane sledeče besede: „Vse je bilo in je prešlo; vse bode in bode prešlo.“ Kralj prečita te besede, zamisli se in začne premišljevati tako-le: „Da, bil je kralj pred menoj, a zdaj ga ni več; zdaj sem jaz kralj, a tudi mene bode nestalo. Bil sem večkrat vesel, pa razžalostilo se mi je srce; bil sem žalosten,

pa se je srce zopet razveselilo. Vse je tedaj bilo in je prešlo; vse bode in bode zopet prešlo!“ — Kralj pogleda zlatarja in ga vpraša: „Kdo je napravil ta prstan?“ Zlatar odgovori: „Moj sin.“ Kralj pokliče svoje sluge in jim ukaže, da vzemó njegovo svečano obleko in konja, katerega on sam jezdi, kadar gre na kako posebno svečanost, ter naj gredó na dom starega zlatarja, da mu oblečejo sina v to kraljevo obleko. Ko ga oblečejo, posadé naj ga na njegovega konja, spremijo v kraljevo palačo ter pred njim in za njim vpijó: „Ta je najmodrejši v našem kraljestvu, ta je naš bodoči kralj!“

Sluge storé, kakor jim je bilo ukazano. Kralj pa je čakal s starim zlatarjem pred svojo palačo njegovega sina. Ko mu ga privedó, poljubil ga je javno in sprejel v svoje naročje. Mladi zlatar je ostal v kraljevi palači kot prvi kraljevi svetovalec, a njegov stari oče se je bogato obdarovan povrnil od kralja domov, kjer je samega veselja skoraj umrl. Sin je bil naslednik kralju in je dolgo dolgo vladal srečno in zadovoljno. „Bršljan.“

Kako so postale lastovice.

Legenda.

Lepega poletnega dne so se igrali pred hišico sv. Družine otroci iz njene soseščine. Sveta mati sama pa je sedela pri oknu svoje hišice ter pridno

šivala Jezušku novo srajčico, pri tem se je ozrla večkrat na igrajoče božje Detece, da bi se mu ne pripetila kaka nezgoda.

Otroci so se kratkočasili s tem, da so si nanosili iz bližnjega jarka ilovice in začeli upodabljati iz nje ptičice enake oblike, kakor so videli delati najstarejšega dečka, ki je želel s tem napraviti Jezušku posebno veselje. Izgotovljene ptičke so potem postavljali drugo poleg druge na solnce, da bi se posušile. Lepo je bilo gledati nežne živalice s kratkimi kljunčki, z dolgimi perutnicami in s škarjastimi repki, ki so stale na drobnih nožicah v vrstah, in mladi umetniki so občutili nepopisno radost, ker so se jim umotvori tako posrečili.

Toda njihovo nedolžno veselje ni trajalo dolgo. Nenadoma se namreč prikaže izza ogla na cesti osoren judovski učenik (rabinec) s palico v roki. Jezno stopi med otroke ter se zadere nad njimi: „Poberite se mi iz tega blata, paglavci umazani, drugače vam nadevljem s palico krvavih po hrbtu!“

Mlada družbica se prestraši in hoče uteči, toda svojih izdelkov noče prepustiti razjarjenemu človeku na milost in nemilost. Poprosi ga, naj jim vsaj dovoli vzeti ptičice s seboj. Ker pa prošnja ne izda nič, hoče vsak otrok pobrati nekoliko sušecih se ptičic in jih tako oteti pred neusmiljenim možem, kar priskoči ta s privzdignjeno palico in jo ves besen zavihti, da bi z enim mahom zdrobil v vrsto postavljene ptičice. V strahu in

trepetu in s solzami v očeh so gledali otroci, kako bo zdaj pa zdaj uničeno lepo delo — tu tleskne Jezusek s svojimi ročicami, in glej čudo, ptičice pri ti priči oživijo, vzletijo visoko pod milo nebo in zagostolijo veselo pesmico v zahvalo in čast svojemu malemu rešitelju, ki ni dopustil, da bi se jih dotaknila učenikova palica.

* * *

Ko so potem po letih neverni Judje pribili Jezusa na križ, so priletele lastovice od vseh strani h Križanemu, da so mu z lahnim pihljajem svojih perutnic hladile in lajšale grozne bolečine; s svojimi kljunčki pa so nalahko vlačile bodeče trne iz njegove glave, donašale so vode in rosile ž njo svojemu oživitelju vročine potno in razmesarjeno obličje.

Ko je nato Jezus izdahnil svojo dušo, so lastovice močno žalovale. Celo noč so letale otožno čivkajoč okrog griča, na katerem je stal sv. križ.

Drugo jutro pa so opazili ljudje na veliko začudenje, da so te ptičice, ki so imele prejšnji dan še temno, blatnorumeno perje, kar čez noč dobile drugo barvo, da so danes oblečene v črno, žalovalno obleko, posuto z lepimi, svetlordečimi pikicami.

S tem je Jezus lastovicam poplašal njihov trud in njihovo sožalje radi svojega trpljenja in smrti, zapustivši jim tako večni spomin na odrešenje sveta s svojo krvjo.

Tako so postale lastovice, in zato jih imajo kristjani povsod tako radi, kakor tudi one najraje živé v njihovi bližini. F. L-č.

Angel in puščavnik.

Rumunska legenda.

Poslal je Bog angela Gabriela po dušo uboge vdove. Dospevši v ubožno kočo, je dobil angel ženo v zadnjih vzdihih, ob njenih prsih pa sta se tožno jokala dva majhna otroka. Ko angel to vidi, se usmili otrok ter se vrne k Bogu, ne da bi bil izvršil svoj posel.

Vsemogočni Bog ga vpraša, zakaj se je vrnil brez duše. Angel odgovori: „Iz sočutja do ubogih otrok sem prizanesel materi.“

Bog mu nato ukaže, naj prinese kamen iz globočine morja. Ko angel to stori, mu veli Bog kamen razklati.

Angel sluša, in glej, sredi kamena najde dva črvička.

„Kdo hrani te dve živalci v globočini morja in sredi kamena?“ ga vpraša Gospod.

Angel odgovori: „To stori Tvcja dobrota, Gospod!“

In Bog reče: „Če skrbi moja dobrota za ta črvička, ali ne bom tem bolj skrbel za človeka, katerega je odrešil Bog sam s svojo krvjo?“

Nato pošlje Bog drugega angela, in ta odvede dušo siromaške vdove pred božji prestol.

Angela Gabriela pa je obsodil Gospod, da je moral zaradi neposlušnosti trideset let služiti starega puščavnika. Tudi mu je ukazal, da mora po teh letih dovesti puščavnikovo dušo pred božji sodni stol.

Angel je zvesto služil puščavnika, kateremu ga je odmenil neskončno pravični Bog. Natančno in vestno je izpolnjeval vse, kar mu je veleval puščavnik, ki pa ni vedel, da je njegov sluga sam angel božji. Zelo se je čudil puščavnik poslušnosti in spretnosti služabnikovi, a posebno čudno se mu je zdelo, da se postrežnik ni nikdar nasmejal.

Puščavnik mu naroči nekega dne, naj gre v bližnje mesto po novo obutalo, ki pa bodi tako močno, da se pred letom dni ne raztrga.

Sedaj se je angel nasmehnil. Puščavnik se je zelo začudil temu nasmehu, češ: „Zakaj se je nasmehnil mojemu naročilu? saj vendar služi že skoro trideset let, in nobena druga govorica mu ni izvabila smeha!“ Da bi zvedel, kaj je vzrok temu nasmehu, je poslal puščavnik mlajšega služočega brata ž njim v mesto in mu naročil, naj opazuje resnega tovariša.

Služabnika se odpravita na pot. Ko sta tako korakala drug poleg drugega, se je pripeljala po cesti krasna kočija; v nji pa sta sedela dva imenitna gospoda: škof in cesarski namestnik dotične dežele.

Angel se obrne ter se nasmeje. Dospevši v mesto, sta zapazila na sejmu tatu, ki je ravno kradel lončeno posodo — in angel se je zopet nasmejäl.

Služabnika kupita naročeno obutalo in se vrneta k gospodarju puščavniku. Mlajši sluga mu razloži, kako se je starejši sluga dvakrat nasmejäl.

Zdaj vpraša puščavnik angela: „Povej mi vendar, dragi moj, kako je to: trideset let si me služil, in nikdar te nisem videl, da bi se bil nasmejäl; danes pa si se nasmejäl kar trikrat.“

Služabnik odgovori: „Jaz sem angel Gabriel. Bog me je poslal nekoč po dušo uboge vdove. Toda usmilil sem se njenih otrok dojenčkov, pa sem pustil ženo živo. Za kazen moje neposlušnosti mi je ukazal Bog, naj te služim trideset let ter te varujem vsake nevarnosti. Po teh letih bodem moral dovesti tvojo dušo k Bogu. Uprav sedaj bode minulo trideset let. In zakaj sem se smejal? Poslal si me, da ti kupim novo obutalo, ki naj bi trajalo leto dni, a ti bodeš živel komaj tri dni! Ko sem ugledäl kočijo s škofom in s cesarskim namestnikom, sem ju spoznal za ona dojenčka, ki sta bila vzrok moje obsodbe, zato sem se tudi nasmejäl. Tat pa, ki je kradel prsteno posodo, me je silil v smeh, ker sem videl, kako je kradla ilovica drugo ilovico. Sedaj pa se le pripravi na pot v neskončno večnost, ki jo moraš nastopiti kaj kmalu.“

Črez tri dni je puščavnik umrl, in angel se je dvignil z njegovo dušo v višine ter se vrnil ves vesel k nebeškim trumam pred obličje vse-mogočnega, premodrega Gospoda nebes in zemlje!

A. Kosi.

Pomladanska.

A, a, a,
Pomlad je prišla!
Že ptičev petje se glasi,
Naznanja konec tužnih dni

A, a, a,
Pomlad je prišla!

E, e, e,
Ure so zlaté!
Na delo urno, zdaj je čas,
To vse stvari učijo nas.

E, e, e,
Ure so zlaté!

I, i, i,
Zvonček že zvoni!
Iz spanja prebudi se spet
Otrokom v radost mnogi cvet.

I, i, i,
Zvonček že zvoni!

O, o, o,
To je kaj lepó!
Da se na travniku igram,
Tovaršev ljubih dost' imam.

O, o, o,
To je kaj lepó!

U, u, u,
Čast za vse Bogú!
On krasi s cvetjem vso zemljó,
Pošilja solnčece topló!

U, u, u,
Čast za vse Bogu!

Opomba: Napev tej pesmi poišči na str. 43. pričujočega zvezka v oddelku „Glasba“.

Rudniški škorec.

Še škorcju včasih koristi, da se je kaj naučil, kako ne bi človeku. V premožni vasi, rekel bom v Rudniku, če tudi se ni tam zgodilo, ampak pri nas, in tisti, ki se mu je to zgodilo, bere morda, ne škorec, ampak človek.

Rudniški čevljar je imel škorca, katerega je čevljarski učenec vadil govoriti. Škorec se ni naučil samo tistih besed, ki jih je učil njegov učenik, govoril je tudi, kar je vjel od svojega gospodarja; n. pr. lalala, ali pa: „Gliha vkup štrih“, ali pa: „Naj bo kakor Bog hoče“, ali pa: „Ti, Teleban.“ Tako namreč je počastil večkrat gospodar svojega učenca, kadar je krpo narobe prišil, ali če je potegnil z nožem mesto po usnji, le po lesu, ali če je zlomil šilo. Sčasoma si je zapomnil škorec vse te govore. Ker je bilo dan na dan mnogo ljudi pri čevljarju (kajti točil je tudi žganje), bilo je včasih mnogo smeha, če so se gostje resno pogovarjali in je škorec kakšno vmes zinil, ki je bila na pravem mestu, kakor da bi vedel, kaj govoré. Včasih, če ga je deček poprašal: „Anžek, kaj delaš?“, je odgovoril: „Ti Teleban“, in ljudje v okolici so si vedeli mnogo povedati o Anžku. Nekega dne pa si misli škorec, ko so mu pristrižene peruti zopet zrastle in je bilo okno odprto ter zunaj lepo vreme: „Naučil sem se že toliko, da bodem živel zlahka na svetu“, in smuk jo potegne skozi okno. Zletel je

na polje ter se pomešal med druge ptiče in ko se ti dvignejo kvišku, zleti on ž njimi, misleč „Le ž njimi, ti vedó bolj, kako mora biti.“ Pa po nesreči zleté vsi pod neko mrežo. Škorec pravi: „Naj bo, kakor Bog hoče.“ Ko ptičar pride in vidi, kako dober lov je dobil, vzame ptiča za ptičem iz mreže, jim zavije vratove in jih pomeče na tla. Ko seže zopet z moroželnimi prsti po enem jetniku in na nič ne misli, zakriči jetnik: „Ti Teleban, jaz sem rudniški škorec.“ Ptičar se ustraši in misli, da to ni samo na sebi, ko se pa oddahne, bi samega smehu kmalu počil. „E Anžek,“ pravi mu, „tukaj bi te ne iskal, kako si prišel v moje zanke?“ — „Gliha vkup štriha,“ mu Anžek odgovori. Ptičar nese škorca gospodarju nazaj in dobi dobro nagrado. Čevljar pa je dobil mnogo obiskovalcev, kajti vsak je hotel videti čudnega Anžka, in kdor potrebuje čevljev, pride od daleč k rudniškemu čevljarju.

Po Hebel-nu.

Sraka in vrabec.

(Basen.)

Bilo je jeseni ob času, ko je ravno zorelo grozdje. Na bogato obloženi vinski trti nekega vinograda je sedel predrzni vrabec ter slastno obiral sočne grozdne jagode. Videl je sicer vini-

čarja, kako je hodil po nogradu ter trdneje postavljaj kole, ki jih je bil veter dan poprej zmajal, a kaj se je zmenil naš lahkoživček za moža: lepo tih in miren je bil, dobro vedoč, da bi ga njegovo čivkanje utegnilo izdati, in konec bi bilo dobremu življenju.

Slučaj je hotel, da je neka mimoletča sraka ugledala na trti sedečega vrabca. Ustavila se je nad njim ter sedla uprav tik njega, češ: ako tekne tebi, dobro bode tudi za mene.

Komaj je naša regetača pozobala nekoliko jagod, že je začela na vse grlo blebetati, rekoč: „To je slast! Tako okusno že dolgo ni bilo grozdje, kakor letos, kaj ne prijatelj vrabec? No pa saj se že tudi vinogradnik veseli letošnje trgatve. Zato pa, vrabček moj, le po sladkem grozdju, dokler ga je še kaj...“

Viničar, zaslišavši srakino žlobudranje, izruje kol ter zavihtivši ga v zraku, zapodi ž njim oba nepovabljenega gosta.

„Ti si pač prava klepetulja“, huduje se vrabec, „s svojo žlobudravostjo si me spravila ob ves užitek. Kako tih in miren sem sedel na trti (rozgi), a prideš ti, pa mi pokvariš vse. Imaš se za pametno, a še tega ne veš, da ni potrebno, da bi vedel o tem ves vinski vrh, če zoblješ grozdje. Pojdi z menoj, da si poiščeva na drugem koncu vinograda primeren prostor za zobjanje, a bodi pametnejša kakor si bila poprej.“

Sraka uboga.

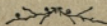
Že se mastita zopet z žlahtnimi jagodami. Nekoliko trenutkov sta oba prav tiho, kar se zopet oglasi sraka ter prične: „Nekaj ti moram povedati, vrabček moj. Grozdje, dasi je sladko, mi sedaj vendar ne gre tako v slast kakor poprej, ne vem, kako je to. No, pa že vidim, da se nama bliža zopet viničar, zato daj, vzemiva en grozd s seboj, da ga použijeva v miru na onem-le hrastu.“ To rekši, odtrga sraka lep, velik grozd, ter odfrči ž njim na bližnji hrast; vrabec pa za njo.

Pa komaj sta na drevesu, že odpre sraka svoj kljun (grozd sta bilo poprej obesila na vejo) ter vpije z vriščečim svojim glasom: „Sedaj pač, prijatelj, sedaj sva srečna, škoda le, da druge ptice ne vedó za najino srečo, to bi naju zavidale.“

Presrečnica še ni utegnila izgovoriti vseh besed, že se vsuje tolpa baš mimoletječih srak na naša znanca na hrastu ter jima iztrga predmet njune sreče — sladki grozd.

Nauk:

Ako ti sije prijazno solnce sreče, ne odkrivaj tega vsemu svetu, sicer vzbudiš v bližnjiku zavist, ki ti nikoli ne bode v korist. *Ant. Kosi.*

Poljedelstvo je podlaga omike.

Poljedelstvo so že od nekdanj skoraj vsi narodi visoko čislali, dobro vedóč, da je isto za nje velikega pomena. Zgodovina nam pové, kaj je bilo

kmetijstvo za Egipčane, Rimljane in druga ljudstva; bilo je izvir vsega njihovega blagostanja, vse njihove moči. Dokler je cvetelo poljedelstvo, rasle so tudi države, ko je pa pešalo, šle so tudi one rakovo pot. In dandanes so na najboljšem iste dežele, v katerih je poljedelstvo lepo razvito.

Poljedelstvo pa ni le izvir sreče in blagostanja, marveč na njem je sezidana tudi vsa današnja omika. Saj vidimo, da je tam, kjer se poljedelstvo marljivo goji, tudi ljudstvo na visoki stopnji omike.

Da so se ljudje pečali že od nekdaj z obdelovanjem polja, to nam pričajo besede sv. pisma: „V potu svojega obraza si bodeš služil kruh“, dejal je Stvarnik Adamu. Torej je bil že prvi človek poljedelec. Ko so bili ljudje na najnižji stopnji omike, so živeli popolnoma v naravi in z naravo. V hrano jim je služilo razno rastlinsko korenje, pijače razun vode niso poznali nobene, kakor tudi prave obleke in ognja ne. Tukaj torej o omiki še govoriti ne moremo. Pozneje je bil človek lovec; hranil se je z mesom živali ter še ni imel stalnega bivališča, kakor tudi potlej ne, ko je kot „nomad“ ali pastir moral hoditi z živino za pašo.

Še le ko je začel obdelovati polje, jel si je staviti tudi trajna bivališča. In uprav sedaj je pognala omika prve kali, iz katerih je zraslo sčasoma mogočno drevo. Povsod, pri vsaki veji omike ima Cerera — boginja kmetijstva — glavno besedo in opravilo.

Ko si je postavil človek na izbrani zemlji stalno domovje in je obdeloval polje, rodilo mu je to mnogoteran sad. Imel je dosti živeža za se in za svojo družino, in kar ga je preostajalo, porabil ga je za kaj drugega. Živina, s katero je prejel od kraja v kraj, pomagala mu je zdaj pri obdelovanju zemlje. Tako je imel vsega dovolj, bil je zadovoljen, srečen. V ti sreči si je začel domišljevati, da je vse to delo višjih bitij — bogov, katerim je dal razna imena ter jih častil na različne načine.

Ker so pa bili med dobrimi bogovi tudi zlobni in človeku sovražni, spravili so ga često tudi v nesrečo. To menjavo človeške usode je on čutil, spoštovanje do dobrih bitij je raslo tako, da je začel njim na čast zlagati besede v pesem, bil je namreč že od narave več ali manj pesniško naddarjen. Sčasoma je izumel tudi pismenke, ki so bile spočetka jako okorne. Tako je mogel že pesmi zapisovati. Ti pesniški izdelki so bili po okolščinah različne vsebine, žalostne ali vesele, upa ali straha polne.

Po delu je potreboval počitka; tega pa ni iskal le v spanju, marveč iznašel je v razvedrilo duha in telesa razna glasbena orodja, bral knjige ali poslušal pripovedke o slavnih činih mož iz davne dôle, kar je njegovo domišljijo in njegov ponos poviševalo ter ga navduševalo za vse dobro in blago. Večkrat je prišel v dotiko z drugimi narodi, učil se je njihovega jezika, in se privadil nji-

hovim šegam ter navadam. Ker mu lastna zemlja vsega ni rodila, kar mu je bilo potrebno za življenje, moral je po take reči hoditi v druge dežele ali prek morja, za kar si je pa prej iztesal ladje. Na takih potovanjih je videl dokaj zanimivega po svetu, in če mu je kje drugje svet bolj ugajal, se je preselil z vsem tjekaj. Vendar je že takrat klila v njem neka nagnjenost do domačega kraja, da se je le težko ločil od njega, to je bila — ljubezen do domovine. In ker je ljubil svojo domovino nad vse, je rad šel nad sovražnika, ki mu je hotel to drago svetinjo vzeti. Raje je v boju pustil svoje življenje, kakor da bi se brez domovja moral kot suženj ubijati po svetu.

Sploh so se najlepše lastnosti in čednosti razvile in ohranile v kmetiškem stanu. Poljedelec je še dandanašnji pobožen, zvest, delaven, z malim zadovoljen, z eno besedo: če le hoče biti — srečen, kar nahajamo pri malokaterem drugem stanu.

Tako smo torej videli, kako vsa omika sloni na poljedelstvu. Zato ravnajo prav oni možje, ki so se začeli resno prizadevati, da poljedelstvo kolikor mogoče povzdignejo, zakaj iz tega izvira vsa sreča, vse blagostanje človeške družbe.

I. L.

Konj in osel.

Esopova basen.

Neki kmet je gnal konja in osla, oba enako težko obložena, v bližnje mesto na sejem.

Sredi poti začuti osel, da mu moči pojemajo.

„Oh“, tako prične ubogi sivec milo prositi konja, „ti si večji in močnejši od mene, a vendar tvoj tovor ni težji od mojega; odvzemi mi, prosim te, nekoliko moje teže, sicer obnemorem.“

„Jaz imam sam svoj delež, ki je dovolj težek“, odvrne trdosrčni tovariš ter mu odbije prošnjo.

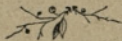
Hliptáje se vleče osel dalje, a kmalu obnemore ter se mrtev zgrudi na tla.

Zaman je udrihal gospodar po ubogem živinčetu; bilo je mrtvo. Drugega mu sedaj ni preostajalo, nego da je naložil ves oslov tovor na konja in da reši vsaj nekaj oslove vrednosti, potegne kožo z mrtve živali ter položi še njo konju na vrh tovara.

Prepozno se je kesal sedaj konj radi svoje trdosrčnosti. „Kako lahko bi bil“, tako jadikuje „odvzel oslu nekoliko njegovega tovara ter rešil tako ubogo paro smrti. Sedaj pa moram nesti ves oslov tovor, pa še njegovo kožo po vrhu.“

Nauk: Pomagaj o pravem času, kjer moreš. Pomagaj sosedu gasiti, predno se je ogenj tvoje strehe lotil.

— s —

Pripovedka o početku cerkve sv. Duha na Stari gori.

Romarska cerkev svetega Duha na Stari gori je podružnica farne cerkve Sv. Jurija na Ščavnici in stoji ob ptujski cesti na precej visokem holmcu.

Ljudje pripovedujejo, da je bil nekdanj prostor, kjer zdaj stoji cerkev, z brezjem obraščen, in da se je ravno tam, kjer je zdaj zvonik, prikazal sv. Duh v podobi svetlega goloba.

Ker se je ta prikazen ponavljala večkrat, nannanili so ljudje to župniku pri Sv. Juriju; ali župniku se je zdelo vse neverjetno ter dolgo časa o tem ni hotel nič slišati. Naposled se dá vendar le pregovoriti ter se napoti na Staro goro, da bi se z lastnimi očmi prepričal, kaj da je na tej govorici.

Ko pride na mali holmec nasproti onemu, ki je bil z brezjem obraščen, zagleda tudi on prikazen v brezju, in ker je pri tem pogledu glavo malo zasuknil, mu je glava tako zasuknjena ostala, dokler ni bilo dovoljeno, da se sme zidati cerkev ondi, kjer so prikazen videli. —

Iz druge med ljudstvom znane pripovedke se dá sklepati, da je bil na Stari gori že v predkrščanskih časih važen kraj, morebiti celo utrjeno rimsko mesto. Ljudje namreč pravijo, da je v zdaj silno močvirnem kraju pod Staro goro stalo nekdanj

mesto, ki pa se je v zemljo pogreznilo, in zato se še zdaj včasih sliši iz močvirja zvonjenje.

Gotovo pa je, da so našli pod Staro goro, ko so nadelovali cesto, grobe iz štirivoglatega kamnja zidane in v njih prsteno posodo. Verjetno je torej, da so na Stari gori, kjer zdaj stoji cerkev sv. Duha, imeli zmagonosni Rimljani utrjen tabor, v katerem so prebivale njihove posadke, in s katerega so krotili podjarmljeno ljudstvo.

Ź. S—a.

Siněku.

Kakó se trudiš, sinček moj,
Ko polniš malo žlico,
A dobro, če do lačnih ust
Prineseš — polovico.

Ko bo s to drobno ročico
Za hrano ti skrbeti:
Da v prazno žlico bi nikdar
Ne bilo treba zreti!

L. Černej.

Poučne črtice.

Vrabec.

Vrabec se šteje med najbolj navadne in hkratu najbolj zvite ptiče. Kjerkoli stoji kočica, pri kateri se razprostira krpica polja, ondi je tudi vrabec. Večkrat se udomi z lastovko pod eno streho; toda ni jih različnejših sosedov od njiju. Lastovka je kakor vitka, olikana gospodična, vrabec pa prost, neotesan potepin. Na njem ni nič tako mičnega in uglajenega, kakor na lastovki, katero povsod pozdravljajo in sprejemajo gostoljubno pod streho. Vrabec je pravi prostak in potepuh. Povsod ga sovražijo in preganjajo in že v sv. pismu stoji: „Ne kupi li se 5 vrabcev za 2 beliča?“ — Grda barva njegove obleke, temni plašč, rjavi klobuk, umazane brke in tudi čokljata postava, bučno letanje, hoja, glas — vse, karkoli je na njem, razodeva njegov nizki in navadni rod.

Še preprostejše in grše, nego njegova zunanost, so njegove podle navade in lastnosti. Njemu ni nič svetega; tuje imetje, mir, prijateljstvo zasmehuje in grdi. Pravi grabež je. Da ni tako predrzen in tako hudoben, bi se morda vsaj s svojimi burkami temu ali onemu prikupil; toda skoraj vse, kar je dobrega na njem, zatemné njegove slabe lastnosti.

Gneздо, pri drugih pticah delo stanovitne ljubezni in umetnosti, njemu kar ne beli las. Zavistno obletuje čisti in trdni stanek lastovičin, katerega si je s pridnim gibanjem postavila na najugodnejšem mestu, od koder se odpira ravgled na dvorišče in na cesto. S surovim nasiljem ga napade, kadar se ga najmanj nadejajo. Prestrašene lastovice pobegnejo brez dolgega upiranja, vrabec pa se brani v osvojenem sedežu z drzovito zlobo, ako lastovičja rodovina zopet sega po izgubljeni lastnini. Njegovo geslo je: „Kdor je jači, ta tlači“, — družega ne pozna brezvestni neznažec. Zato jo pa vendar marsikateri skupi; zakaj nagloma prileti množica lastovk, kadar ravno sedi na jajcih, ter ga živega zazidajo v gneздо, katero si je osvojil z razbojniško silo. Mnogokrat se posilno ugosti tudi v gneздо čaplje ali kavke, tako rekoč kot gostač pri bogatem gospodarju, toda ni vedno varno s takimi gospodi sosedovati. Ako se pa vendarle mora lotiti dela, brž je gotov z gnezdrom ter pušča potem vse druge skrbi samici, s katero ravna odurno, kakor s svojo sužnjo.

Kar zadeva strašila, vrabec ni le zgolj dvomljivec, marveč je popolna nevera; strašilu, ki je postavljeno za varstvo poljskega sadeža, s prevzetnostjo sede na nos ali na raztegnjeno ramo. V njegovi senci se nalašč najraje gosti; ravno ondi najbolj krade in pleni, in to tem varneje, čim bolj se druge ptice bojé takih strašil. Je li srečno ušel zrnem puške ali razpeti mreži, tedaj remetuje in činčaruje zasmehljivo, in vsa razposajena tolpa se nesprenemu lovcu posmehuje iz svojega zavetja.

In kako enakoličen, neprijeten glas je vrabčji! V celi babilonski zmesi ptičjih glasov se nahaja malo zvokov, da bi bili tako nemili in neprijetni,

kakor jih je v njegovem enakomernem narečju. Vrabcu pa se dozdeva, da je to prekrasno petje, in on nikogar rajši ne posluša, ko samega sebe; neprestano goni in opetuje svoj „čim, čim! rara! štilip!“ in ravno tedaj najglasneje, kadar se sladko žgolenje družih krilatih pevcev razlega najmileje.

Tri četrtnine leta živi vrabec v obilčju. Po vrtilih, po travnikih in sadonosnikih se klata in pleni; jasne dni poletja in jeseni prebije na polju in obletuje v veselih tropah snope in stavke. Ko pa pride pusta jesen in je poslednji snop odpe-ljan, po polju in po vrtilih se je razgrnila pustota, le tropiči vran, kavk in senic še zahajajo tjakaj: tedaj se umakne on v svoje zimsko domovališče, na ulice in vaške ledine, na dvore in staje in pričinja svoj žalostni post. Glasni ustež umolkne, mraz in glad, ta najhujša gosta, pritiskata nanj in mu izbijeta vso razuzdanost iz glave. Tedaj sedi skrčen v krogu svojih lačnih bratov; ves je razmršen, glavo ima med pleči, in le njegov umazani kljun in črno oko mu molita iz kožuha. Kadar pa začne hudo mesti, poišče si kako zavetje za dimnikom, in kadar strehe mraza pokajo, poseda proti solncu, ali klaverno kljuje na zamrznjeno okno za miloščino.

Tedaj naj pa tudi siromaku vsako usmiljeno srce podari drobtinic, malo zrnja ali skorjico kruha. Saj vendar ni vedno tak malopridnež in sitnež, ko poleti, ampak se tudi poboljša in je nam v veliko korist. Kakor hitro se zasmee pomladnje solnčece in začne kopneti sneg, povrne vsako zrnce stotero in stotero s tem, da obira gosenice in drug mrčes raz drevje. Svoje mladiče pita skoro edino le z gosenicami in reši tako marsikateri cvet smrti in nam ohrani premnogo rdečo jabolko, rumeno hruško, sladko črešnjo

itd. Tako nam obilno poplača svoje jesenske grehe. Zato pa tudi mi spomladi veselo pozdravljamo glas tega dangubeža v zboru spomladnje ptičje godbe; saj je vendar to tudi glas, ki slavi svojega Stvarnika, in zato mu tudi mi ne zamerjajmo njegovega prostega rodú, ker tudi med ptiči morajo biti, kakor med nami, gospodje in prostaki.

Po „Živi .

R ž.

Spisal *Iv. Koprivnik.*

I.

Križevo je minulo. Pred poldnem je. Solnce razliva pohlevne žarke po livadi. Po nebu se vozijo redki oblaki, ki včasih otemné ljubemu solnčecu prijazni obraz. Vetrič pihlja in trese listje na drevju. Ne čutiš niti soparice, niti vročine. Ravno prav, da se lahko prijetno izprehajaš. Pri-druži se mi torej, ljubi prijatelj, in spremljaj me na strneno polje. Korakava po stezi tik velike ceste. Preteklo je dvajset minut. Dospela sva do strnena polja. Pred nama se razprostira dolga in široka njiva, na kateri raste siva rž. Bilka stoji tik bilke, klas je poleg klasa. Vetrič se rahlo zaganja v rž in jo ziblje, kakor da bi se gonili morski valovi po nji. Med ržjo zapaziva bledordeči kokolj, modriž, živordeči divji mak, vitko žitno grahovko, tanki njivski slak, bodeči osat in mnogo drugega plevela. Nad nama pa drobí veseli škrijanec lepo svojo pesnico. Oh, kako si lepo, stvarstvo božje!

II.

Rž sejejo kot ozimino in kot jarino; ozimno rž jeseni septembra in oktobra meseca, jaro rž spomladi, kakor hitro se zemlja toliko osuši, da se dá orati. Najbolj ji ugaja peščena z ilovico pomešana, torej ne prelahka, ne pretežka prst. Gnoja ne zahteva mnogo, vendar ne prospeva v prerodi in preborni zemlji. Suše in vročine ne prenaša, najrajše ima hladno, nekoliko vlažno podnebje. Zato se najbolje obnese v srednji Evropi, zlasti v goratih krajih. V Alpah jo sejejo gori do 1740 metrov visočine. V srednji Evropi in v Alpah pečejo prebivalci kruh večjidel iz ržene moke.

Rž je najbrž doma v pokrajinah med Karpatai in Črnim morjem. Stari Indi in Egipčani je niso poznali. Grki so jo dobili s Trakije (severno od Carigrada), Rimljani od Grkov. V srednjo Evropo so jo prinesli Slovani in seznanili ž njo germanske (nemške) narode.

III.

Rženo zrnje, vsejano v vlažno zemljo, kali za teden dni. Pod zemljo spusti gosto koreničje; koreničje pa požene cel šopek bilk. Prvi listi, ki se pokažejo na mladih bilkah, so rdeče nahukani. Ljudska pravljica pripoveduje, da so listi mlade rži zato rdečkasti, ker je Kajn svojega brata Abela ubil na ržišču*), kri nedolžnega Abela je škropila mlado rž, in za vse čase je ostal sled krvi na rastlini v svareč spomin prokletega bratomora!

*) Tako národna pravljica; v resnici pa tam, kjer sta živila prva človeka s svojimi prvimi potomci, rži niti bilo ni.

IV.

Ržene bilke zrastejo meter visoko in še višje. Ravne so kakor hoja in smreka. Vsaka ima po več kolenc. Med kolenci je bilka votla, na kolencih pa polna, da je močnejša. Ob kolencih stojé listi.

Spodnji del lista, nožnica, se ovija okoli bilke in jo dela močnejšo in trdnejo, da je veter tako lahko ne nalomi. Na mestu, kjer preide nožnica v listno ploskev, je na notranji strani tanka krpa, kateri se pravi listna kožica. Listna ploskev je je dolga, ozka in na koncu priostrena. Na vrhu nosi bilka klas.

Med Slovenci živi pravljica, da je od začetka klas segal po vsej bilki od vrha do tal. Takrat je rž rodila silno obilo zrnja. Kruha je bilo toliko, da so matere celo dojenčce brisale z njim. Toda Bogu ni bilo všeč, da se je tako potratno ravnilo z nebeškim darom. Sklenil je, popolnoma sneti z bilke klas. Prime torej s palcem in kazalcem bilko nad koreninami in vleče proti vrhu. Kakor pa je vlekel, ginil je pred prstoma klas z njegove in vseh drugih bilk. V svoji neskončni milosti in dobrotljivosti Bog večkrat preneha in gleda, bode li kdo prišel ter prosil, naj prizanese grešnemu človeštvu. Kjer je prenehal, stoji zdaj na bilki kolence. Ko že vleče proti koncu, priskaklja ptičica ter prosi Boga, naj pusti vsaj toliko klasa, da ona preživi sebe in svoje mladiče s kruhom, ki ga bo odslej dajala rž. Bog usliši njeno prošnjo in pusti na vrhu bilke pol pedi dolg klas, kakoršnega še ima rž dandanes.

V.

Klas je sestavljen iz klaskov. Vsak klasek je zopet iz cvetov in sicer iz dveh popolnih in enega praznega. Vsak cvet v klasiču obdaja na desni in na levi strani polna čašina pleva. V cvetu razločujemo zunanjo tršo in notranjo mečjo cvetno plevo; zunanja je podaljšana v kratko reso. Notri v cvetnih plevah stojita micana obodna lističa, a za njima trije prašniki z dolgo prašnico. Ob času, ko rž cvete, visijo prašniki zunaj na klasu. Med prašniki stoji en sam pestič, na katerem zapazimo dve beli, ptičjemu peresu podobni brazdi. Cvetni prah zanese pri rži na brazdo večji del veter. Iz drobne plodnice se razvija po dovršeni oprabi žitni plod, znano podolgovato rženo zrno, katero hrani v sebi majhno cimo, mnogo skroba (moke) in še drugih tvarin.

VI.

Ozimna rž potrebuje, da doraste in izzori 280—320, jara 120—150 dni. Ozimina dá na oralu 14—42 hektolitrov zrnja in 40—50 q. slame; jarenina 10—28 hl. zrnja in 14—33, q. slame.

Pri nas največ rži semeljejo na moko, iz katere pečejo kruh. Rženi kruh je zelo okusen in najbolj tečen, pa tudi zdrav. S slabšim rženim zrnjem tudi pitajo živino. Po nekaterih krajih, posebno na Poljskem, delajo iz rži rženo žganje.

Izmed bolezní, katere napadajo rž, omenimo samo rožičke.

Ko začnó bilke rumeneti in zrnje dozoreva, zapaziš tam pa tam po klasju namesto rženega zrna kaka dva cm. dolge, nekoliko usločene, rogu podobne tvorbe črnordečkaste barve: to so rženi

rožički. Rženi rožički so gliva. Škodljivi so, ker uničijo in izpodrinejo mnogo zrnja. Še bolj pa ko škodljivi, so rženi rožički nevarni, ker so strupeni. V večjem številu z ržjo semleti in z moko použiti, povzročijo hudo bolezen, kateri se pravi „gomezljica“. Za „gomezljico“ obolelemu človeku začne po prstih na rokah in nogah gomezeti in mrgoleti. Boli ga vrh tega glava, po ušesih mu šumi, napada ga omotica, slabí. Naposled mu oteko sklepi in prijemlje ga krč. Telesne moči pojemajo bolj in bolj in mnogokrat se zgodi, da odpadejo bolniku, še prej ko ga reši smrt hudih bolečin, od živega telesa ob razjedenih sklepih udi, kakor posamni prsti na rokah in nogah, cela roka, cela noga.

Ako je torej mnogo rožičkov med rženim zrnjem, treba je zrnje prečiniti na rešetu in je očistiti strupenih rožičkov, kateri se naj vržejo v ogenj. Če se pa kdo hoče rožičkov izkoristiti, nese jih naj v lekarno (apoteko), kjer jih lahko proda, ker pripravljajo lekarnarji iz njih neko zdravilo.

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Vsak za se, Bog za vse.
- * Lenoba je vragova mreža.
- * Mnogo ljudi tudi takrat plašč po vetru obrača, kadar vetra ni.
- * Ljudje, ki malo mislijo, navadno največ govoré.
- * Kdor ne mara pravičnosti, sili pravičnost, da ta mara za njega.
- * Srcé ima tisoč priložnosti, da popravi to, kar je zakrivil duh.
- * Le, ker sami nismo brez napak, zato radi slišimo, da jih imajo tudi drugi.
- * Če pameten človek hvali neumneža, škoduje samemu sebi; če neumnež pametnega hvali, škoduje njemu.
- * Kdor takrat, kadar lahko, hrani, se poznejše sile brani.
- * Kdor hoče delo dokončati, mora začeti in ne odlagati.

- * Nevednežu igra vselej dvom okrog ustnic, kadar govori kaj važnega ; podoben je človeku, ki hodi po opolzli skali v vednem strahu, da se ne prekucne.
- * Zdravje — zlate goré, bolezen — stotero gorjé
- * Kjer ljudje v miru in slogi živé, ptice jim rajske žvrgolé
- * Kdor dobroto skaže, na svojo srečo kola maže.
- * Kar na svetu živi, vse kmet prerediti.
- * Ko bi nas posvetna sreča vedno spremljala, prav gotovo bi nas v pekel pripeljala.
- * Ne govori nič slabega o svojem bližnjiku, če ne veš, da je res, kar govoriš ; in če tudi veš, da je res, vprašaj se poprej: „Čemu to pripovedujem?“

Razne stvari.

(Lepo vreme bo), ako solnce na jasnem zahaja, ako luna čisto in jasno sije, ako imajo jutra in večera obilo rôse. ako je po solnčnem zahodu gosta megla nad vodami in travniki, ako živina zvečer veselo skače, ako v gozdu divji golobje pojó, ako povodne ptice visoko letajo, ako gre dim naravnost kvišku.

(Dobrota mleka). Vtakni v mleko čisto noževo rezilo (klinjo); čim boljše in mastnejše je mleko, tem bolj belo postane rezilo.

(Proti hripavosti) je zelo dober pripomoček medova voda, ki se dobi, ako skuhaš za jedno kavino žlico strdi v četrť litra vode.

(Da se človeka nalezljive bolezni ne primejo) tako hitro, naj se ravna po sledečih pravilih: 1. Predno bolnika obišeš, použij nekoliko hrane, a ne jej nikdar in ničesar v sobi, kjer leži bolnik z nalezljivo boleznijo. 2. Menjaj večkrat perilo ter bodi v obče snažen, zakaj snaga je izmed najboljših pripomočkov zoper nalezljive bolezni. 3. Nikdar ne bodi tako blizu bolnika, da bi dobil v sé njegovo sprijeno sapo ali njegov

otrovani izhlap. 4. Bodi srčen in vesel, ne pa pobit in presilno boječ!

(Smeh), ki je izraz našega veselja, je izmed vseh telesnih gibanj najbolj zdrav, zelo koristen je in pospešuje naše zdravje in življenje. Smeh prijetno prešine dušo in telo ob enem in pospešuje prebavljanje, tok krvi in izhlapenje ter poživlja vse telesne ude.

(Voščeno platno, kako se čisti.) Mizna in druga pogrinjala iz voščenega platna naj se drgnejo z volneno cunjjo, napojeno nekoliko s petrolejem. Tako se voščena pogrinjala očistijo dobro, z drugimi tekočinami čiščena, pa navadno ne izgubé madežev in lis.

(Železo v les pritrditi). Rastopi 100 gramov kolofonije, 25 gramov žvepla ter primešaj nekoliko krede. S tem moreš n. pr. snete nože, vilice itd. pritrditi v platnice.

(Zlato, ponarejeno), kako se razloči od pravega. S stvarjo, o kateri se dvomi, jeli iz pravega zlata ali ne, naj se podrgne ob kresilni kamen, da se naredi na njem rumena črta. Potem se prižge ena ali več žveplenk in drži goreče žveplo zraven črte, ki bode izginila, ako je bilo zlato ponarejeno, in ostala, ako je bilo pravo ali pristno.

Kratkočasnice.

Pametna mačka.

Mati so shranili očetu kos mesa. Da bi ostalo gorko, so je dejali v cinastem krožniku v peč. Ko pridejo oče domov, gre hčerka v kuhinjo po meso; ali kako se začudi, ko najde meso, krožnika pa nikjer, ker se je v vročini raztopil. Ker hčerka tega ni vedela, je prinesla meso, rekoč: „Imamo zelo pametno mačko, ker je meso pustila ter samo krožnik pojedla.“

Čemu je vprašal.

„Hej, kočijaž, koliko stane do kolodvora?“
— „Eno krono. Kar vstopite!“ — „Hvala! Hotel sem le zvedeti, koliko si prihranim, ako grem peš.“

Nemogoče.

„Bolnik je zelo slab, dajajte mu hrano le po gosjem peresu.“ — „Da; ali če bode hotel „kne-deljev“, kako bode te spraval v gosje pero?“

Imeniten človek.

A.: „Mislim, da bode vaš sin še imeniten, ako dolgo živi.“

B. (vesel): „Tako, pa po čem bode imeniten, kaj mislite?“

A.: „No, po svoji starosti.“

Kolikor glav, toliko misli.

Ribničan pripelje poln voz zeljnih glav vrh visokega hriba. Uprav na vrhu se mu prevrne voz, in glave leté na vse strani po hribu navzdol. Ribničan to videč, se smeje na vse grlo, rekoč: „Sedaj še le vidim, da ima vsaka glava svojo misel, niti dve ne letita vkup.“

Kdo veruje?

Neki šaljivec je pripovedoval, da je bil nekoč tako zelo razmišljen, da je zvečer slekel suktnjo ter jo položil v posteljo, samega sebe pa je obesil na klin ter tako prespal celo noč.

„Oh, to še ni nič“, reče drugi, „to sem jaz nekoč položil gorečo svečo v posteljo, samega sebe pa sem ugasnil.“

GLASBA.

Pomladanska.

Živo.

D. Fajgelj.

f

Klavir ali harmonij.

f

f

mf

A, a, a! pomlad je prišla! Že ptičev petje

f

mf

f

f

se glasi, naznanja konec tužnih dni. A, a, a!

mf . . .

* pomlad je pri-šla! A, a, a! pomlad je pri-

mf . . .

p

šla! *Klavir ali harmonij.*

p

Opomnja. Ostale štiri kitice te pesmi poišči na 18. strani pričujočega zvezka „Zab. knjižnice“!

Zmešana štrena

ali

kitica zastavic, rebusov, demantov ter
raznih drugih zabavnih nalog.

I.

1. Katera reč nima začetka in ne konca ?
Strgana knjiga, ki nima ne prvega in ne zadnjega lista.
2. Kako se zapiše: „Oče, mati in otroci“ z eno besedo ?
Družina.
3. Jaz imam več denarja v svojem žepu nego ruski car.
Kako je to mogoče ?
Ruski car nima v mojem žepu ničesar.
4. Na Francoskem kukavica nikoli ne kuká dopoldne. Ali
verjameš to ?
Kukavica ne kuká „dopoldne“, marveč „kuku“.
5. Zunaj zelèn sem, v zemlji pa bel, na veliko soboto
cerkvi sem cel ?
Hren.
6. Kdaj prižgè cerkvenik zvečer svetilnico ?
Nikoli, ker prižge steno v ožju.
7. Zakaj žre osel osat ?
Ker je osel.
8. Kdo tiči nad ušesi v dolgovih ?
Kdor še kloбка ni plačal.
9. Živi je spal, mrtvi ga je pozval; laž je viž ;
mrtvim podal!
Človek in zvon.
10. Kdaj gleda palec iz čevlja ?
Nikedar, ker nima oči.
11. Če imam vodo, kadar pa vode nimam,
odopajm!
Mlinar.

12. Kdo hodi pod vodo, pa vendar ni moker?

13. Kje je Adam pustil motiko? Tisti, ki na glavi vodu nosi.
Na držalu.

II.

Kako se s tremi srebrnjaki naredi križ?

Tako vprašaj pričujoče. Trudili pa se bodejo zastoj. Potem, ko nobeden ne more rešiti vprašanja, vzemi tri srebrnjake ter ž njimi na mizo zaznamuj križ.

III.

Vrzi v vsak kot sobe po en oreh, napravi potem sredi sobe okoli sebe ris ali kolobar, poberi vse orehe, pa ne prestopi risa. Kako boš to napravil?

To je prav lahko. Potem, ko si naznanil svojo umetnost pričujočim in ko že radovedni čakajo rešitve, vzemi kredo ter ž njo zarisaj sebi črto okolu pasa; tako lahko greš na vse strani, ne da bi stopil iz kolobarja

IV.

Dokaži, da je polovica od 12 število 7!

V.

P	A	A	A
S	S	S	S
T	T	T	T
T	R	R	U

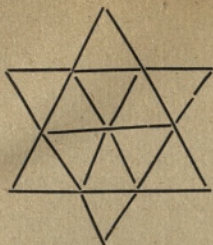
S	S	S	A
T	T	C	C
E	E	E	E
R	R	V	V

Uredi v teh čveterokotnikih črke tako, da dobiš v posameznih vrstah počez in navzdol enake besede!

VI.

2, 6, 4 sem veliko mesto,
17, 6, 4 pa potrebna reč v sobi.

VII.

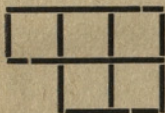
Sestavi iz 24 klinčkov podobo šesterovoglate zvezde, ki bodi razdeljena v 12 enakostranskih trikotov, kakor jo imaš tu pred seboj. Preloži nato samo šest klinčkov tako, da bode kazala zvezda zgolj čveterokotnike!

Rešitev in imena rešilcev v 10. zvezku „Zab. knj.“ – Ozir se bode jemal le na one rešilce, ki vpošljejo svoja imena vsaj do konca meseca avg. t. l.

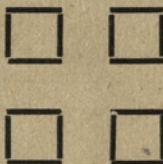
Razveza zmešane štrene

v VIII. zvezku „Zabavne knjižnice“.

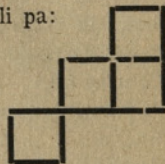
III.

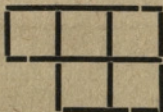
IV.

ali pa:

V.

VI.

Kaj mara za denarje,
Gradove zemlje,
Kdor srečno obvarje
Nedolžno srce.

VII.

Prve in druge osebe dobi vsaka po dva polna, enega polpolnega in dva prazna soda; tretja pa dobi en poln, tri polpolne in en prazen sod.

VIII.

D
G A Z
D R V A R
D A V O R I N
B I R M A
V I D
N

Opomba: V to uganko se nam je vrinila tiskarska pomota; v četrti vrsti bi namreč morala stati namesto črke „H“ črka „D“.

KAZALO.

	Stran
Molitev v gozdu	3
Kako je Kobalov Nace lovil vrane	4
Zlódejev hlapec	7
Vse je bilo in je prešlo; vse bode in bode prešlo	10
Kako so postale lastovice	12
Angel in puščavnik	15
Pomladanska	18
Rudniški škorec	19
Sraka in vrabec	20
Poljedelstvo je podlaga omike	22
Konj in osel	26
Pripovedka o početku cerkve sv. Duha na Stari gori	27
Sinčku	28
Vrabec	29
Rž	32
Pregovori, izreki in pametnice	37
Razne stvari	39
Kratkočasnice	41
Glasba: Pomladanska	43
Zmešana štrema	45
Razveza zmešane štrene	47
Imena rešilcev na ovitku.	

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR

R 356/9

LIBRARY

094800256